

Рис. 5. Рештки давньоруського храму 20 – 30-х рр. XII ст. на Замковій горі літописного Юр'єва (м. Біла Церква) біля будинку Білоцерківського краєзнавчого музею. Фото автора 2017 р.

Сергій Конюхов
(Львів)

ДІЯЛЬНІСТЬ ДМИТРА АНДРІЄВСЬКОГО У СТВОРЕННІ УКРАЇНСЬКОГО ВІДДІЛУ У ВІЙСЬКОВОМУ МУЗЕЇ МІСТА БРЮССЕЛЬ (КОРОЛІВСТВО БЕЛЬГІЯ)

Внаслідок завершення Першої світової війни, поразки українських політичних сил у національно-визвольних змаганнях 1917-1921 рр. та складної політичної ситуації у міжвоєнний період на українських землях відбулась велика хвиля української національно-політичної еміграції до країн Європи та Америки. Уже на початку 1920-х років число таких емігрантів становило десятки тисяч [1, с. 364].

Спроби об'єднання українських громадсько-політичних сил були проведені уже наприкінці 1920-х років. Невелика українська колонія на території королівства Бельгія здійснювала низку заходів для ознайомлення європейців з Україною. Українці виступали у 1927 році у м. Льєж де презентували українські народні танці, музику та пісні. 25 лютого 1928 року українська спільнота м. Брюссель та м. Льєж влаштувала концерт, який пройшов з мистецьким, моральним та матеріальним успіхом. Зокрема, чудово себе проявили такі творчі діячі як п. Ємець та п. Білас [2, с. 120-121]. Завдяки таким зустрічам відбувалось налагодження та розширення комунікативної мереж між українцями в еміграції та, водночас презентація та пропаганда української культури для європейського суспільства.

Питанням консолідації громадсько-політичних, культурних та військових діячів та науковців на території Королівства Бельгія зайнявся Дмитро Андрієвський, який уже в 1919-1920 рр. працював у складі дипломатичної місії Української Народної Республіки у Швеції, а у 1921 році був консулом у Швеції. Після національно-визвольної боротьби 1917-1921 рр. перебував у Брюсселі, де очолив

Українську національну раду у Бельгії та Європі, об'єднання українських організацій у Брюсселі.

Перебуваючи в еміграції, Д. Андрієвський намагався поєднати громадську діяльність із культурно-просвітницькою; закликав до динамічного національного руху та творчих змагань. В одній із своїх праць він зазначив, що «...ми покладаємо центр нашого політичного життя в...глибини української національної душі, сама українська національна ідея – ось справжня стихія наша. В ній шукатимемо директив реальної роботи. Будемо намагатися розбурхати наш народ, розбити мертвий спокій, створений надто оглядними політиками, збурити приспану душу нації, розвіяти туман, нав'язаний сподіваннями чужої допомоги. Ми будемо намагатись зібрати й скерувати в річище живих сил народу в напрямку державного будівництва, й не дати їм розбитись на марні струмки. Ми будемо прислуховуватись до органічних прагнень соціальної природи нації й будемо старатись допомогти їй сконсолідуватись згідно з власними потребами й законами» [3, с. 8]. У такий спосіб Д. Андрієвський наголошував на потребі в об'єднанні всіх сил українців, які перебували в еміграції для спільної боротьби за побудову Української держави. Зважаючи на попередній досвід, доводив, що не варто покладатись на підтримку інших держав та народів.

Активна співпраця Д. Андрієвського із українською еміграційною елітою не лише популяризувала українську історико-культурну спадщину, а також допомогла об'єднати всі українські громадсько-політичні сили. З-поміж усіх українських громадсько-політичних організацій на території Бельгії найбільш активно себе проявила «Громада» в м. Брюсселі під керівництвом Д. Андрієвського. Вона регулярно видавала бюлетень французькою мовою про найважливіші події на українських землях. Така ж «Громада» існувала й у місті Льєж на території Бельгії під керівництвом Мокловича, Сацюка та Бидловського [4, с. 298]. Про активну діяльність українського національного руху довідуємось також з листа Д. Андрієвського до Є. Коновальця від 9 листопада 1930 р., в якому адресант інформує про те, що в Бюро у Брюсселі щотижня виходять комунікати в кількості 400 примірників з долученням одного аркушу документів (листів, пастирських

листів тощо), які розсилаються до Женеви (50 штук), Рима (50 шт.), Парижа (100 шт.) [5, с. 171]. Пізніше у цьому бюро було надруковано статті на міжнародні теми, меморандуми та відозви ОУН, які також були розіслані за відповідними адресами. Надруковані в бюро інформаційні матеріали різними мовами ОУН надсилала до 18 редакцій українських видань за кордоном, а також іноземним ЗМІ [6, с. 178].

Зважаючи на постійну роботу та старання української спільноти в Бельгії, 10 травня 1931 року відбулось відкриття Українського Відділу в Королівському Музеї м. Брюссель. У ньому було зібрано пам'ятні відзнаки українських військових формувань 1918-1920 рр. Така подія слугувала дала можливість українській спільноті вкотре засвідчити свою позицію про національне буття та боротьбу за державність.

Сама ж діяльність української спільноти у розвитку музейних колекцій на території Бельгії розпочалась у 1929 році, коли було організовано та завершено Українську Секцію у Світовому музеї м. Брюссель. Після цього українські емігранти вирішили застосувати свої зусилля й у іншій інституції. Вони звернули увагу на Військовий Музей, який уже тоді відзначався відмінною організацією та цікавим матеріалом, в якому були розміщені експонати з-поза меж Бельгії. Тому не дивно, що з усіх брюссельських музеїв він був найбільш відвідуваним та був чудовим простором для пропаганди.

Як і тоді, так і сьогодні у цьому музеї виставлені постійні експозиції, які стосуються бельгійської армії від часу постановня королівства у 1830 р., а також попередніх часів доби Наполеона та голландського панування. Окрім цієї історичної частини експонуються військові речі, які стосуються Першої світової війни, націй та народів, які брали в ній участь. Кожна нація має одну або декілька вітрин, в яких розміщено зброю, амуніцію, прапори, відзнаки та медалі, зображення та манекени в одностроях. В окремих залах розміщено пам'ятки бельгійської армії та трофеї Першої світової війни.

Варто зазначити, що і сам військовий музей існував з 1910 року. А одразу після завершення Першої світової війни основний масив цих музейних експозицій був розташований у старому приміщенні і ним ніхто не опікувався. Однак після того

як директором музею став колишній військовий-кавалерист Леконт розпочалася організація музейного простору [7, с. 21].

Українська Громада м. Брюссель у тісній співпраці адміністрацією Музею здійснила необхідні заходи для та виділення площ для Українського Відділу. Згодом цю організаційні функції перебрала на себе Українська Національна Рада. Уже перші старання показали, що Дирекція Музею ставиться прихильно до пропозиції Українців постачати їй матеріали, з яких можна би було організувати Відділ. Ці матеріали були зібрані з територій Польщі та Чехословаччини, де перебували військові емігранти післяреволюційних змагань 1917-1921 рр. Тому українська спільнота Бельгії звернулася з проханням до уряду Чехословаччини, а дирекція Музею до уряду Польщі з проханням про виділення музейних експонатів, які були відібрані від українських відділів під час інтернації. Польська держава рішуче відмовилась надавати допомогу українцям у цьому питанні. Однак завдяки дипломатам міністерства закордонних справ королівства Бельгія вдалось перевезти всі матеріали, які їм було передано для Українського відділу. Отже, довелось покладатись головним чином на власні сили української спільноти в Бельгії, допомогу української військової еміграції в інших країнах та на доброзичливість бельгійців.

Найбільш цінні речі для організації Українського відділу переслав генерал Куц. Бібліотека ім. Петлюри в Парижі надіслала маску покійного отамана, полковник В. Вишинський надіслав булаву, подаровану йому Січовиками. В книгарні Савули у Відні було закуплено шапку-мазепинку та бляхи до поясів. Роздобуто зображення Перфецького та зроблено прапор з тризубом на древку [8, с. 44].

Таким чином було зібрано матеріал для підготовки двох манекенів: одного - в однострої наддніпрянського козака, у смушевій шапці зі шликом; другого – в однострої галицького січового стрільця в мазепинці. Згодом до цієї колекції також долучили манекен в однострої старшини українського кавалерійського відділу. Поруч із цими експонатами у великій вітрині лежать речі і пам'ятки українського

війська, а на стіні зображено стратегічний наступальний план кінця 1918 року, чотири таблиці відзнак усіх рангів обох армій, зображення та портрети.

Відкриття відбулось 10 травня 1931 року. На цю подію були запрошені всі члени Товариства. Українці також розіслали запрошення бельгійцям, литовцям, грузинам. Приїхало багато українців з провінцій. Подія розпочалась із промови Голови Української Національної Ради Д. Андрієвського. В ній він висловив подяку Дирекції за прихильність до створення музейної колекції, присвяченої діяльності Української Армії в Музеї. Також подав загальні відомості про Україну та її значення в минулому та майбутні перспективи. Пізніше старшина української армії Олексюк розповів про збройну боротьбу за незалежність України. Наприкінці Директор Музею пояснив наукову вагу збірки та подякував українцям за їхні старання та дарунки.

Таким чином, попри складну організаційну роботу, слабку інституціоналізацію українського національного руху за кордоном наприкінці 1920-х та на початку 1930-х рр. і обмеженість ресурсів, якими могла оперувати українська національна спільнота, українські націоналісти на чолі з Д. Андрієвським зуміли організувати в музеї міста Брюссель український відділ. Окрім цього українська спільнота в Бельгії у 1920-х-1930-х роках всіма своїми зусиллями розгорнула потужну пропагандистську кампанію для консолідації українців та ознайомлення світової громадськості із становищем українців під час перебування під окупаційними режимами. Завдяки організації українського відділу при військовому музеї м. Брюссель вдалося зберегти та популяризувати історичну пам'ять про українську націю в загальноєвропейському просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія Українознавства. Словникова частина. Т. 2. – Париж; Нью-Йорк, 1955–1957. – 399 с.
2. Наше в Бельгії. // Розбудова нації, Прага, 1928 – Ч. 3 – с. 120-121.
3. Андрієвський Д. Наша позиція. // Розбудова нації, Прага, 1928 – Ч. 1 – с. 8-11.
4. Українська еміграція у Франції, Бельгії та Люксембурзі. // Розбудова нації, Прага, 1929 – Ч. 8-9 – с. 298.
5. Лист Д. Андрієвського до Є. Коновальця від 9 листопада 1930 р. // Документи і матеріали з історії Організації Українських Націоналістів... — с. 171

6. Гавришко М. Заходи ОУН на міжнародній арені у справі «пацифікації» в Галичині у 1930 р. / М. Гавришко // Український визвольний рух: наук. зб. — Львів, 2014. — Збірник 19. — С. 174-201.
7. Aronsson P., Elgenius G. National Museums and Nation-building in Europe 1750-2010: Mobilization and Legitimacy, Continuity and Change. / Peter Aronsson, Gabriella Elgenius // - New York, 2015. – 226 p..
8. Український Відділ при Військовим Музею в Брюсселі. // «Літопис Червоної Калини». – Жовква, 1931. - Ч. 7-8. – 44 с.

Олена Кохан

(Київ)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІСТ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ УКРАЇНИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ. (МУЗЕЙНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ТЕМИ)

Східна та Центральна Україна на кінець ХVІІІ ст. опинилися у складі Російської імперії, тому там міста почали розвиватися по загальній системі розвитку міст Російської імперії. Ще з початку ХVІІІ ст. містом в Російській імперії називався населений пункт, визнаний таким офіційно державою, у зв'язку з чим і його населення набувало юридичних прав міських жителів. Надання ж населенню пункту статусу міста було пов'язано, перш за все, з потребами адміністративно-територіального поділу, а не з юридичними чи економічними. Цим пояснювався відносно невисокий відсоток міських жителів у країні [4, с. 100; 6, с. 55].

Поряд з адміністративним статусом, важливою ознакою тогочасних міст була їхня чисельність, а вже після неї – вартість нерухомості й міські прибутки. За чисельністю міста поділялися на малі (до 10000 жителів), середні (10 000–50 000 жителів) та великі (понад 50 000 жителів) [6, с. 56].

У ХІХ ст. кількість міст в Російській імперії була наступною [6, с. 57]:

Таблиця

Рік	Кількість міст	Малі	Середні	Великі
1811	630	593	30	7
1825	496	-	-	-
1847	622	533	83	6